

Vanonder het mos

In den Wäldern sind Dinge, über die nachzudenken,
man jahrelang im Moos liegen könnte. (Franz Kafka)

Laat je in deze rubriek verwonderen door grappige, indrukwekkende en leerrijke boswaarheden uit het verleden. Eigen bijdragen en ideeën zijn steeds welkom op het redactieadres!

Bomen doen niet aan politiek

HANS BAETÉ

Plantjes doen niet aan politiek zijn de gevleugelde woorden van Joseph-Edgard De Langhe, de peetvader van de 'rode bijbel' voor de determinatie van de Belgische flora. Planten trekken zich van landsgrenzen niets aan. Ze groeien waar het hun uitkomt. Vandaar dat de Belgische flora brutaalweg stukjes Nederland en Frankrijk meepikt, noteert Jan Desmet in een interview met De Langhe uit 1989. De geïnterviewde is een pionier van de Belgische floristiek: in 1939 begint hij de verspreiding van planten te karteren en werkt hij mee aan de oprichting van het Instituut voor de Floristiek van België (een informele voorloper van het Instituut voor de Floristiek van België en Luxemburg) en hun verspreidingsatlas uit 1973. Als openlijk Duitsgezinde, die het in 1941 tot leider van de *Algemeene SS Vlaanderen* schopt, slaagt 'Jef' De Langhe er in om te blijven karteren tijdens de oorlog. Hij krijgt de nodige toestemmingen en kan gebruik maken van militaire stafkaarten.

In Duitsland zelf staat het verzamelen van dergelijke kennis in oorlogsomstandigheden centraal tijdens een overleg in het vermaarde bosbouwinstituut van Tharandt. We schrijven 19 oktober 1942 en het onderwerp van de vergadering betreft de bebossing van de bezette gebieden in het oosten vanuit floristisch oogpunt, of zoals letterlijk in het verslag staat: *Die Aufforstung der Ostgebiete vom Standpunkt der Holzartenverbreitung und Rassenfrage*.

De bijeenkomst begint met de vaststelling dat 'Duitse hoofdboomsoorten' als beuk en wintereik (*Traubeneiche*) in en rond Polen een vermoedelijk door het klimaat gedicteerde verspreidingsgrens bereiken (Fig. 2). Precies in die regio heeft men in 1942 een grootschalige bosuitbreiding gepland. Het zogenaamde *General Gouvernement*-gebied staat duidelijk centraal in dit project (donkergroen begrensd op Fig. 2). Het is een beruchte streek met vier omvangrijke concentratiekampen. SS-topman Heinrich Himmler heeft er een uitdrijvings- en uitroeiingscampagne opgestart, met als doel de hele regio door

Figuur 1: Uit de kluiten gewassen Weymouth-den in Noord-Amerika.

'Volksduitsers' te laten koloniseren. En die moeten er natuurlijk over voldoende hout en andere bosproducten beschikken. Voor het deel van de niet-Duitse bevolking die hier mag blijven, is duidelijk een ondergeschikte rol weggelegd, zonder kansen in het onderwijs (*Lesen halte ich nicht für erforderlich*, stelt Himmler hieromtrent in een nota). Wat er ook van zij: de opmaak van het bebossingsplan voor dit grote gebied wordt aan Duitse bosbouwers overgelaten. Of deze laatste zich bewust zijn van Himmler's volledige plan valt uit het verslag van hun vergadering niet op te maken. Wel is duidelijk dat deze bosbouwers zich goed bezinnen over de keuze van boomsoorten en hun variëteiten (*Rassen*). Het plantgoed zal immers moeten afrekenen met een kortere vegetatieperiode, strengere winters en gevaarlijkere droogteperiodes dan in Duitsland. Van de economisch belangrijk geachte loofbomen, lijkt vooral de beuk slachtoffer te kunnen worden van een droger klimaat met meer vorst. De oostelijke verspreidingsgrens van deze boom zou immers dwars door de *General-Gouvernement*-zone lopen. De wintereik stuit pas buiten dit gebied op zijn areaalgrens (Fig. 2). Hiermee rekening houdend, aanzien ze de plaatselijke wintereiken als het startkapitaal (*Grundstock*) voor het toekomstige 'hoofdloofhout'. In het naaldhout is deze rol duidelijk weggelegd voor de grove den.

Na een opsomming van de toegelaten nevenboomsoorten, wordt ingegaan op de keuze van de *örtlich sichere Rassen*.

Figuur 2: Verspreidingslimieten van loofboomsoorten in de Ostgebieten volgens het Institut für Waldbau in Tharandt (origineel verduidelijkt en aangevuld in kleur).

Van deze plaatselijke 'herkomsten' veronderstellen de bosbouwers dat ze het best aan het heersende klimaat zijn aangepast. Foto's van haagbeuk en ratelpopulier laten zien dat westelijke variëteiten vroeger op het jaar in blad komen, waardoor ze gevoeliger zijn voor de vrieskou. 'Oostpruisische dennen' blijken zich in hun regio gemakkelijker onder scherm te verjongen (ze verdragen meer schaduw) dan soortengenoten met een meer westelijke herkomst. Herr Dengler ervaart een waarheidsgetrouwe herkomstbepaling van het Poolse plantgoed echter als een betreuenswaardig probleem. Volgens hem zijn de Polen royaal geweest met het toebedelen van de naam *polonica* aan variëteiten, terwijl ze het wetenschappelijk onderzoek naar hun herkomst zouden hebben verwaarloosd. Voorzitter Rübner is het met Dengler eens en dringt dan ook aan op het onmiddellijk starten van Provenienzuntersuchungen. Herr Wappes merkt op dat er tot dusver enkel over inheemse bomen is gepraat. Vanuit die optiek vreest hij dat de keuze in grote delen van het projectgebied hoofdzakelijk tot grove den zal worden beperkt. Hij stelt

voor om ook uitheemse soorten aan te planten en verkiest daarbij de Weymouth-den (*Pinus strobus*, Fig. 1), die reeds in de zeventiende eeuw vanuit oostelijk Noord-Amerika in Europa is geïntroduceerd. Volgens Herr Schenck heeft deze boom zijn geschiktheid 'in alle mogelijke situaties' bewezen. Bovendien zouden al zijn 'klimaatvariëteiten' (Klimarassen) opmerkelijk gelijkwaardig zijn. De voorzitter houdt echter vast aan de overtuiging dat er voor een inschakeling in het Poolse project nog onvoldoende geweten is over de Rassenfrage van deze boom. Tijdens de hele vergadering valt volgens het verslag slechts één opmerking die aan de oorlog refereert: *das Reisen in diesen Gebieten ist aber heute für uns noch recht schwierig.* ■

Meer info
hans@miradal.com